

PROJEKTU DARBS SKOLĒNU AR GARĪGĀS VESELĪBAS TRAUCĒJUMIEM SOCIĀLO PRASMJU ATTĪSTĪŠANĀ KARJERAS IZGLĪTĪBĀ

The Project of Social Skills Development in the Career Education for Students with Mental Health Problems

Olga Urtāne

Rēzeknes Augstskola, Latvija

E-mail: olga.urtane@gmail.com

Abstract. *Latvian education system has seen many changes that have been influenced on the structure, content and teaching methods which provide skills to use the knowledge acquired to cope with changes. Latvia has become a knowledge-based society, so the school offered the working methods that ensure students 'social skills and their level of resistance and promotes students' career education. The abstract summarizes the the most effective theoretical methods of working with students with mental health problems - the project work methods and the reachment of social skills in the career education. The research was done at Adamova Special Boarding School for students with mental health problems. At the projects students have learned to organize themselves independently, to take responsibility, to organize their time, to be able to follow the rules, learned to express their thoughts orally and in writing forms, the ability to evaluate themselves and to cooperate with others. At school the questionnaire was been done, where the teachers and students were asked in order to define the situation of social skill competence in the career education.*

Keywords: *student with mental health problems, career education, social skills, the project method.*

Introduction

Ievads

Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2007.-2013. gadam (NAP) paredz uz indivīda vērtību un vajadzību respektēšanu, tajā atzīts, ka izaugsmei galvenais virzītājspēks ir cilvēks. Nozīmīgas ir ne tikai cilvēka zināšanas, bet arī viņa prasmes, gudrība un vēlme savas zināšanas un prasmes pastāvīgi kopt un pilnveidot, aktīvi izmantojot savā darbībā. Latvijas izglītības sistēmā ir jāattīsta radošas un mērķtiecīgas personības, tās nodrošinot ar zināšanām un prasmēm visā mūža garumā, kas kļūst par valsts iekšējās un ārējās drošības garantu (Latvijas nacionālais plāns 2007.- 2013. <http://www.nap.lv/> 2007.- 2013.).

Karjeras izglītība ir veids kā palīdzēt skolēniem attīstīt savas zināšanas, izpratni un prasmes, kas nepieciešamas, lai pieņemtu apzinātus lēmumus, lai plānotu un mērķtiecīgi veidotu savas karjeras izaugsmi. Karjeras izglītība ir plānots pasākums, kursu un programmu nodrošinājums izglītības iestādēs, lai palīdzētu izglītojamajiem apgūt un attīstīt prasmes savu interešu, spēju un iespēju samērošanā, savu karjeras mērķu izvirzīšanā un karjeras vadīšanā, kā arī sniegtu zināšanas un izpratni par darba pasauli, tās saikni ar izglītību, par karjeras

plānošanu un attīstīšanu visa mūža garumā (Āboltiņa, Belinska, Beļčikova, u.c.,2006).

Adamovas speciālajā internātpamatskolā sociālo prasmju apguve ir uztverama kā viens no uzdevumiem mācībās, un mācīšanās darba formas ir līdzeklis tās sekmēšanai. Izmantojot dažādās mācību darba formas, mērķtiecīgi tiek ietekmēta skolēna sociālo prasmju veidošanās, veidojas šo prasmju saturs.

Projekts ir mācību darba forma, ar kuras palīdzību iespējams īstenot izglītības mērķus- veicināt pilnvērtīgu personības attīstību, sagatavot skolēnus patstāvīgai darba dzīvei un integrācijai strauji mainīgajā sabiedrībā. Projekts ir ienācis skolā kā mācību darba metode, kura dod iespēju dažādu sociālo prasmju attīstīšanai.

Raksta mērķis- pamatojoties uz teorijas izpēti par karjeras izglītībā sasniedzamām prasmēm skolēniem ar garīgās veselības traucējumiem, analizēt speciālās internātskolas pieredzi projekta darba metodes pielietošanā sociālo prasmju attīstīšanā šiem skolēniem.

Karjeras izglītībā sasniedzamās prasmes The achievement skills of the career education

Skolēniem ar garīgās veselības traucējumiem izglītošanā jāveido speciālu korekcijas- attīstošu izglītojošu vidi , kas nodrošinātu adekvātus apstākļus un vienlīdzīgas iespējas iegūt izglītību, ārstēšanu, atveseļošanu, audzināšanu un apmācību, sociālo adaptāciju. Skolēni pavada lielu savas dzīves daļu internātpamatskolā. Skolas vide sekmē viņiem pilnveidoties un mainīties. Pamatojoties uz Dž. Krumbolca (J. Krumboltz) karjeras izvēles sociālās mācīšanās teoriju (Learning theory of careers choice & counselling) un K. Roberta un P.Blaus (P.Blau) strukturālo teoriju (Teory of occupational allocation, Opportunity structure), karjeras lēmumu pieņemšana notiek, pamatojoties uz sociālo izglītību vai vides apstākļiem un notikumiem, ģenētisko mantojumu un mācību pieredzi. Skolēna izvēlēta profesija nav atkarīga no personiskās izvēles, bet gan no sociālās noslāņošanās un darba saistības (Miķelsone , Latsone , Strods , u.c,2008).

Svarīgi skolēniem pēc iespējas agrāk saņemt informāciju un padomus, kas dotu viņiem iespēju pamatoti izvēlēties pašu vēlmēm un spējām noderīgu turpmākās izglītības un darba dzīves virzienu. Internātskolā internāta skolotāji (audzinātāji) pirmie sniedz pirmo profesionālās orientācijas ievirzi: informāciju un apmācību, dod iespēju iepazīties ar darba pasauli. Priekšmetu skolotāji, caur savu mācību priekšmetu skatījumu, to padziļina.

Veicot pētījumu par projekta darba metodes pielietošanas iespējām sociālo prasmju attīstīšanā, tika analizētas skolēniem karjeras izglītībā sasniedzamās prasmes(skat.1.tabulā).

Sociālo prasmju analīze karjeras izglītībā dod iespēju katram skolēnam izmantot savu pieredzi, mācīties vienam no otra , kā arī palīdz savu attīstīt apziņu, var izteikt savu viedokli, sadarboties, uzņemt atbildību un novērtēt darba rezultātus, jo skolēniem ar garīgās veselības traucējumiem ir nepieciešama

uzmanība, speciāla palīdzība(korekcija), lai sasniegtu sociālo prasmju attīstību karjeras izvēlē.

1.tabula

Karjeras izglītībā sasniedzamās prasmes
The achievement skills of the career education
 (Karjeras izglītība 7.- 9.klasei skolotāja rokasgrāmata,2006).

Darba pasaules iepazīšana			
7.klase	8.klase	9.klase	Pamatskolu beidzot
Prasme iegūt dažādu informāciju medijos un internetā un apstrādāt to datorvidē. Spēja lasīt un izprast materiāla saturu.	Spēja novērtēt veselīgu dzīves veidu, rūpēties par savu fizisko un garīgo veselību. Prasme lietot svešvalodu. Spēja izvērtēt dažādus karjeras piedāvājumus.	Prasme izvēlēties sev piemērotāko piedāvājumu. Spēja savākt, apkopot un analizēt atbilstošu informāciju.	Prasme izmantot datoru un internetu kā mācību un darbarīku. Prasme iegūt informāciju par vietējo darba tirgu. Izpratne par saistību starp izglītību, profesiju un nodarbinātību. Spēja saskatīt izvēles iespējas/ alternatīvas karjeras izvēlē.
Sevis izzināšana			
Prasme sevi kritiski izvērtēt. Spēja strādāt pāri un grupā. Prasme uzstāties. Savu iespēju apzināšanās.	Savu stipro un vājo pušu apzināšana un sevis vērtēšana. Prasme prognozēt savas iespējas. Prasme sadarboties. Prasme akceptēt citādo.	Prasme veidot CV un uzrakstīt motivācijas vēstuli. Prasme piedalīties intervijās. Prasme veidot savu publicitāti - prezentēt sevi.	Savu interešu, spēju/dotumu, personīgo īpašību un vērtību izzināšana un sabalansēšana. Spēja respektēt cilvēku pašcieņu, ievērot cilvēku tiesības. Spēja būt atbildīgam konfliktsituācijās,rūpēties par savu līdzcilvēku drošību. Saskarsmes prasme un spēja pielietot situācijai atbilstošu komunikācijas veidu.
Karjeras plānošana			
Prasme atlasīt un pētīt informāciju. Prasme noformēt dokumentus. Prasme saplānot savu laiku. Prasme saskatīt sakarības.	Prasmes analizēt un sistematizēt informāciju. Spēja salīdzināt savas iemaņas un prasmes ar darba tirgū pieprasītajām. Prasme plānot optimālu resursu izmantošanu. Spēja uzstādīt mērķi.	Prasmes apstrādāt informāciju. Spēja pakārtot uzdevumu izvīzītam mērķim. Spēja izvēlēties metodes uzdevumu izpildei un mērķa sasniegšanai. Spēja izveidot rīcības plānu.	Prasme plānot turpmāko izglītību, interese turpināt to. Spēja patstāvīgi mācīties, nosakot sev mērķus, prasme izvēlēties atbilstošas mācību metodes, novērtēt savus sasniegtos rezultātus un to atbilstību izvēlētajai profesijai. Prasme izmantot iegūtās zināšanas.
Lēmumu pieņemšana			
Prasme iegūt un izmantot informāciju. Spēja salīdzināt. Spēja izteikt savu viedokli.	Spēja vērtēt sadarbības partnerus. Prasme iegūt informāciju komunikācijas procesā. Diskusiju kultūras pamatiemaņas. Spēja komunicēt. Prasme uzklaut citu viedokļus un rast kompromisu.	Spēja pieņemt lēmumu. Prasme pamatiemaņu līmenī veikt pētījumus. Spēja saskatīt cilvēka un dabas mijiedarbību. Prasme novērtēt un samērot savas spējas, vēlmes un iespējas ar karjeras izvēli saistītos lēmumos	Prasme radoši izteikt sevi. Prasme analizēt un vispārināt parādības, situācijas un problēmas, izmantot analīzes rezultātus, novērtējot un plānojot savu darbību un izdarot izvēli. Spēja piedalīties diskusijās. Prasme noformulēt, pamatot un aizstāvēt savu viedokli.

Skola ir ieguvēja no kvalitatīvas karjeras izglītības, jo tā sekmē mācību sasniegumu līmeņa paaugstināšanos, attīsta profesionālajai dzīvei vajadzīgās prasmes, nostiprina mācībās iegūto pieredzi un motivē skolēnus sasniegt savus mērķus.

Mūsdienās, kad notiek pāreja no mācīšanas uz mācīšanos, skolotājam jāklūst par atbalstītāju, konsultantu, padomdevēju, tas nozīmē, ka pieaug skolēna loma un līdzdalība šajā procesā, jo tikai darbība skolēnam palīdzēs veidoties par dzīvei mainīgajos apstākļos sagatavotu personību (Rubana,2000). Apzinoties skolēnu vecumposmiem atbilstošas prasmes un iemaņas var pielietot atbilstošas mācību metodes. Viena no mācību metodēm- projektu metode, kas skolēniem ar garīgās veselības traucējumiem mērķtiecīgi tiek ietekmē sociālo prasmju veidošanās, veidojas šo prasmju saturs.

Projekta metode skolēnu sociālo prasmju attīstīšanā internātpamatskolā **The project method of students' social skills development at Boarding School**

Projektu metode ir viena no interaktīvajām mācību metodēm, kas ļauj maksimāli palielināt skolēnu aktivitāti mācību vielas apguvē, attīstīt sadarbību ar citiem skolēniem un skolotājiem, ar mērķi iegūt zināšanas un prasmes. Katrs skolēns var strādāt atbilstoši saviem mācību sasniegumiem, spējām un ātrumam. Metodi raksturo: atklāsmes prieks, grupu darbs, kustīga vide, motīvu un prasmju vienotība, skolotāja gatavība atbalstīt iniciatīvu un aktīvu mācīšanos, kur ir jāizglīto skolēni, atbilstoši sabiedrības sociālajam pieprasījumam un tirgus ekonomikas vajadzībām (Rubana, 2000).

Projekta darbs attīsta skolēniem :

- patstāvību (patstāvīgs un rezultātu orientēts darbs);
- izdomu un izgudrošanas spējas (resursu radoša izmantošana, alternatīvas metodes un skaidrojumi);
- iniciatīvu, prasmes strādāt ar informāciju, radošums;
- problēmu risināšanas spējas (diagnosticēšana, problēmu formulēšana, risināšana, analītiskās un izvērtēšanas prasmes);
- integrētās prasmes (ideju sintēze, pieredze un informācija, kas iegūta no dažādiem avotiem);
- lēmumu pieņemšanas prasmes (izlemt, kas attiecas uz tematu, ko ietvert un izmantot);
- komunikabilitāti(Bluka, Rubana,2002)

Ne visi skolēni, kuri mācījušies speciālās izglītības sistēmā Latvijā esošajā darba tirgū ir konkurētspējīgi. Trūkst nepieciešamo apstākļu, lai iegūtu piemērotu profesionālo izglītību, tāpēc pēc iespējas vairāk mācību procesā ieteicama projektu darba metode, jo mācīšanās notiek darot, vairāk prakses, skolēnam vairāk iespēju sagatavoties dzīvei.

Adamovas speciālās internātpamatskolas (ASI) darbības mērķis: realizēt pamatizglītības ieguvu skolēniem ar garīgās veselības traucējumiem atbilstoši viņu veselības stāvoklim un attīstības līmenim, nodrošināt sabiedriskajai un individuālajai dzīvei nepieciešamo zināšanu un prasmju apguvi.

ASI izglītības saturs ir veidots tā, lai skolēni atbilstoši savam veselības stāvoklim un spējām:

- apgūtu vispārējās izglītības saturu, veidojot izglītojamā praktiskās dzīves plānošanas un karjeras iespējas;
- nodrošinātu skolēnu attīstības un veselības traucējuma maksimālu pedagoģisku un medicīnisku korekciju;
- veidotu skolēnu atbildīgu attieksmi pret sevi, ģimeni, valsti, līdzcilvēkiem.

Skolēniem ar speciālām vajadzībām nepieciešama individuāla pieeja, uzmanība, prasmīga pedagoģiski- psiholoģiska palīdzība. Svarīgi skolēniem pēc iespējas agrāk saņemt informāciju un padomus, kas dotu viņiem iespēju pamatoti izvēlēties pašu vēlmēm un spējām noderīgu turpmākās izglītības un darba dzīves virzienu. Internātskolā internāta skolotāji pirmie sniedz pirmo profesionālās orientācijas ievirzi: informāciju un apmācību, dod iespēju iepazīties ar darba pasauli. Priekšmetu skolotāji, caur savu mācību priekšmetu skatījumu, to padziļina.

Skolā kā prioritāte izvirzīta mācību procesa saikne ar reālo dzīvi- dzīvesprasmju nodrošinājums mācību procesā.

Kopš 2005.gada Latvijas piecas internātskolas bērniem ar garīgās veselības traucējumiem, to skaitā arī Adamovas speciālā internātpamatskola (ASI), uzsāka darbu Eiropas Sociālā fonda projektā „Sociālo iemaņu attīstīšana internātskolu skolēniem ar psihoneiroloģiskām saslimšanām, sagatavojot patstāvīgai dzīvei”, kas turpinājās 2 gadus. Projekta mērķis bija integrēt skolēnus ar speciālām vajadzībām izglītības sistēmā, mazinot sociālo atstumtību un veicinot cilvēkresursu attīstību. Projekts paredzēja virkni aktivitāšu sociālo iemaņu attīstīšanā skolēniem un metodikas jautājumus pedagogiem.

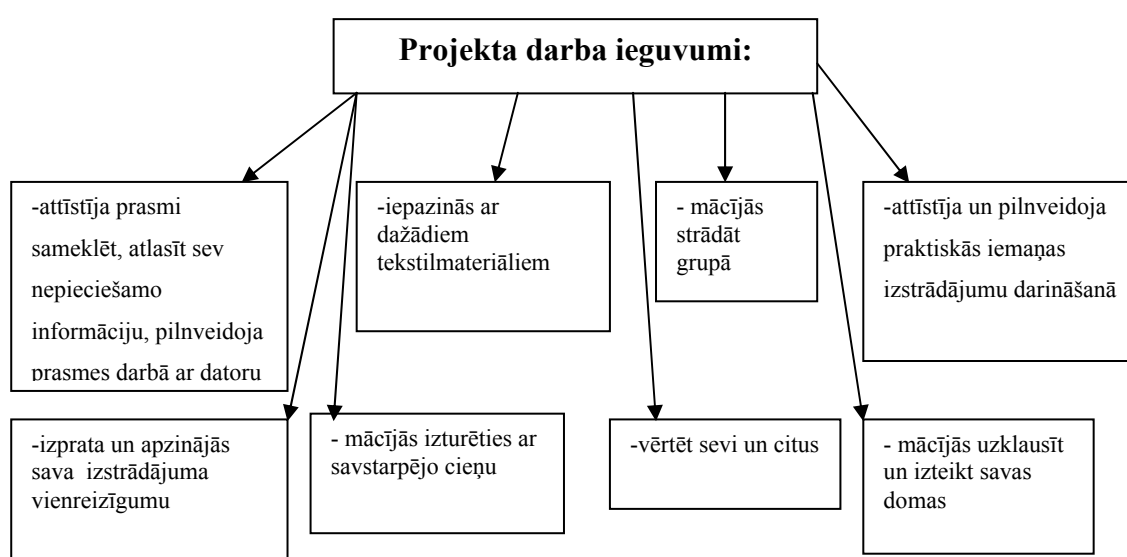
Projekta ietvaros, skolēniem ar speciālām vajadzībām sadarbojoties ar skolotājiem - konsultantiem tika sagatavoti, izstrādāti, noformēti un prezentēti 7.-8.klašu skolēnu 21 projekts par dažādām tēmām sociālo iemaņu un prasmju attīstīšanas jomā, piem.projekti: “Veļas kopšana”, “Skolēns un mobilais telefons”, „Ārstnieciskās tējas”, ”Zobu higiēna”, “Darba intervija”, “Mana līdzdalība radošo darbu izstādē”, “Pusaudžu higiēna”, “Pirmā palīdzība”, “Dāvanu gatavošana”, “Mati un to kopšana”, “Darba iespējas Eiropas Savienībā”, “Istabas augi un to kopšana”, “Internets ikdienas dzīvē”, “Kā atrast darbu?”, „Lietišķie dokumenti, iekārtojoties darbā”, “Es attēloju savas emocijas”, u.c. kuri tika saistīti ar karjeras izvēles iespējām.

Tā rezultātā, skolnieki iemācījās patstāvīgāk organizēt savu darbību, daļēji uzņemties atbildību, organizēt savu laiku, prasmi ievērot izvirzītos noteikumus, daļēji- prasmi izteikt savas domas mutvārdos un rakstiski, prasmi vērtēt sevi un citus, sadarboties. Projektu ietvaros skolēni tika gatavoti ne tikai tālākai zināšanu

apguvei, bet arī pozitīvām savstarpējām attiecībām, prasmei orientēties un iejusties dažādos sabiedrisko attiecību modeļos, t.i., gatavoti turpmākai dzīvei.

Sociālo prasmju pilnveides nolūkā ASI īstenoja projektu "Skolēnu ar intelektuālās attīstības traucējumiem sociālā rehabilitācija nodrošinot viņiem pieejamu informāciju", kura mērķis bija veicināt skolēnu ar intelektuālās attīstības traucējumiem iekļaušanos sabiedrībā un darba tirgū, mazināt jauniešu ar intelektuālās attīstības traucējumiem sociālo atstumtību, attīstot viņu nodarbinātības iespējas un iekļaušanos aktīvā darba tirgū, sniedzot nepieciešamās prasmes. Projekta ietvaros skolēni apguva prasmes kā rakstīt CV, kas ir darba līgums, darba laiks, darba pārrunas, kādas var būt darba vietas, iepazīstinot ar tām arī uz vietas, apciemojot banku, veikalu un citas iestādes.

Projekta darba ieguvumi skolēniem (skat. 1. attēlu).

1.att. Projekta darba ieguvumi
Project work benefits

Skolēni ar garīgās veselības traucējumiem darbojoties projektā daļēji apzinājās sociālo prasmju nozīmīgumu turpmākajā dzīvē. Viņi gandrīz izprata sava padarītā darba nozīmīgumu. ASI sociālo prasmju attīstīšanai ir liela nozīme, jo skolēniem tās nepieciešamas savas karjeras veidošanas procesā.

Anketēšanas rezultātu analīze Analysis of questionnaire results

ASI tika veikta aptauja, lai noskaidrotu sociālo prasmju apguves situāciju un tālākās attīstības vajadzības šajā jomā skolēniem ar garīgās veselības traucējumiem. Anketēšanā piedalījās 27 pedagogi un 50 skolēni.

Analizējot rezultātus redzams, ka pēc pedagogu domām, ka vispopulārākā metode, ko izmanto 1x nedēļā ir individuālais darbs, diskusijas un frontālais darbs. Mēnesī visvairāk izmanto grupu darbu, lomu spēles un individuālo darbu. Semestrī skolotāji izmanto visvairāk diskusijas, mācību ekskursijas un individuālo darbu.

Gadā vispopulārākās darba organizācijas formas ir: projektu darbs un mācību ekskursija (skat.2.tabulu).

Aptaujātie skolotāji sakārtoja pēc nozīmīguma sociālās prasmes karjeras izvēles veidošanā sekojoši:

- 1.mācīšanās prasmes- 35 %;
2. vadības prasmes- 25%;
3. prasmes strādāt patstāvīgi- 13%;
4. prasme pielāgoties- 9%;
5. radošās darbības prasmes- 6%;
6. pētniecības prasmes- 6%;
7. iniciatīvas un uzņēmības prasmes- 3 %;
8. vēlme gūt sekmes- 3 %.

2.tabula

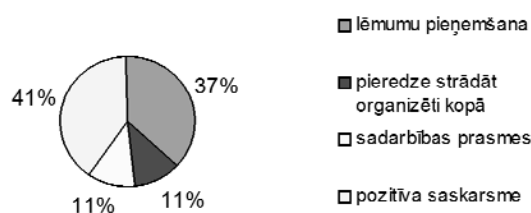
Darba organizācijas formas karjeras izglītībā
Forms of work organization in the career education

Darba organizāciju formas	x nedēļa (skaits)	x mēnesī (skaits)	x semestrī (skaits)	x gadā (skaits)
frontālais darbs	7	7	3	-
grupu darbs	2	12	5	2
projektu darbs	-	2	4	23
mācību ekskursija	-	-	9	10
pāru darbs	2	7	4	-
diskusijas	9	7	9	3
lomu spēles	2	8	2	4
prāta vētra	3	6	3	1
individuālais darbs	12	8	5	1

Skolotāji anketās minēja, ka pieredzes apmaiņa notiek medicīniski-pedagoģiskos konsīlijos, pedagoģiskajās sēdēs, internāta skolotāju metodiskajās sapulcēs, atklātās klases stundās, stundu un pasākumu hospitācijas par skolēnu izglītības iespējām pēc 8.,9.klasēm

Respondenti sakārtoja pēc nozīmīguma sociālas prasmes karjeras izvēles veidošanā skolēniem sekojoši (skat.2.attēlu) :

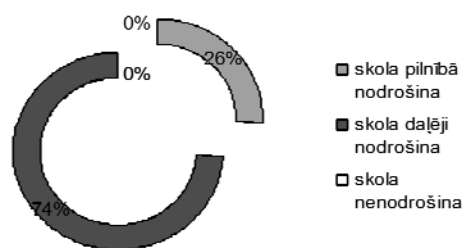
1. pozitīva saskarsme- 41 %;
- 2.lēmumu pieņemšana- 37 %;
3. pieredze strādāt organizēti kopā ar citiem- 11 %;
4. sadarbības prasmes- 11 %.

2.att. Skolotāju vērtējums skolēnu sociālo prasmju nozīmīgumu karjeras izvēles veidošanā

Teachers' rating of students' social skills career development importance

Tikai 26 % respondenti domā, ka skola pilnībā nodrošina sociālo prasmju un iemaņu veidošanas pieejamību skolēniem ar garīgās veselības traucējumiem (skat.3.attēlu).

3.att. Pedagogu vērtējums par skolas nodrošinājumu sociālo prasmju apguvē

Teachers' assessment of students' social skills provision

Aptaujātie skolēni sakārtoja pēc nozīmīguma sociālās prasmes karjeras izvēles veidošanā (skat.3.tabulu).

3.tabula

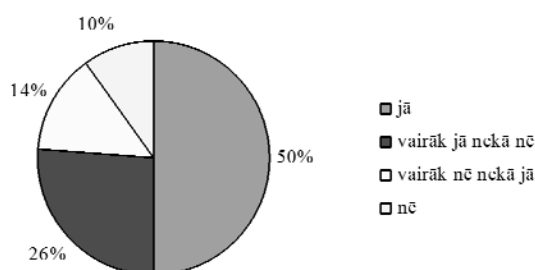
Skolēnu atbildes par svarīgām prasmēm viņu turpmākajā darba dzīvē

Students' answers about important skills in their future work life

N.p.k.	prasmes	procenti (%)
1.	mācīšanās prasmes	28
2.	vadības prasmes	26
3.	pētniecības prasmes	18
4.	prasme pielāgoties	12
5.	prasme rūpēties par kvalitāti	6
6.	prasme strādāt patstāvīgi radošās darbības prasmes	4
7.	vēlme gūt sekmes	3
8.	iniciatīvas un uzņēmības prasmes citu kultūru izpratne	0

76% skolēnu atbildēja, ka skolā var apgūt prasmes, lai varētu strādāt un patstāvīgi dzīvot, 24% bērnu domā, ka nevar apgūt prasmes, kas būs nepieciešamas pēc skolas beigšanas (skat.4.attēlu).

Adamovas speciālajā internātpamatskolā skolēnu kontingents ir ļoti specifisks. Analizējot skolotāju aptaujas rezultātus, var secināt, ka skolēnu prasme darboties individuāli ir attīstīta daļēji, kad atsevišķos gadījumos vienkāršāko uzdevumu veikšanā, skolēni darbojas patstāvīgi, bet sarežģītāku uzdevumu veikšanā jāiesaista citi. Prasme darboties mazā grupā ir attīstīta daļēji, kad sadarbojas grupā, bet nonākt līdz galarezultātiem ne vienmēr spēj. Maz attīstīta prasme strādāt lielā grupā. Darba plānošana ir haotiska, uz rezultātu nemudinoša, saskarsmē rodas problēmas.

4.att. Skolēnu atbildes uz jautājumu (Vai skolā tu vari apgūt prasmes, lai spētu tālāk mācīties, strādāt un patstāvīgi dzīvot?) procentos no atbilžu skaita

Students' answers to the question (Can you get skills at school? Are you able to further study, work and to live independently?) As a percentage of the answers number

Aptaujas rezultāti liecina, ka skolotāji visvairāk izmanto individuālo un frontālo darbu, kas patīk arī skolēniem. Tas attaisnojams ar to, ka saudzējoša pedagoģiskā procesa organizācija ir šo bērnu audzināšanas svarīgākais princips un viens no atveseļošanas un korekcijas sistēmas līdzekļiem, jo nepieciešams ievērot bērnu psihiskās, fiziskās, intelektuālās, sociālās un uzvedības īpatnības. 14% aptaujāto skolēnu par nozīmīgu sociālo prasmju attīstīšanā uzskata projekta darbu. Projekta izstrādāšana ir laikietilpīga un uzliek papildu slodzi skolotājiem izvēloties, plānojot un organizējot šo darbu. Projekta darbs prasa citāda veida kontroli, nekā tas tradicionāli ir pierasts. Šī metode ir komplicētāka nekā citas mācību metodes un prasa no skolotāja īpašu sagatavošanos un klases darbības vadīšanas prasmes. Tas prasa izpratni par to, kas ir patiesais mācību mērķis skolā – zināšanas kā pašmērķis vai personība, kas zina un prot zināšanas iegūt un likt lietā patstāvīgi.

Secinājumi

Conclusions

1. Skolēniem ar garīgās veselības traucējumiem izglītošanā jāveido speciālu korekcijas- attīstošu izglītojošu vidi , kas nodrošinātu sociālo prasmju attīstīšanu karjeras izglītībā. Pamatojoties uz Dž. Krumbolca (J. Krumboltz) karjeras izvēles sociālās mācīšanās teoriju (Learning theory of careers choice & counselling) un K. Roberta un P. Blaus (P. Blau) strukturālo teoriju (Theory of occupational allocation, Opportunity structure), karjeras lēmumu pieņemšana notiek, pamatojoties uz sociālo izglītību vai vides apstākļiem un notikumiem, ģenētisko mantojumu un mācību pieredzi.
2. ASI realizē pamatizglītības ieguvī skolēniem ar garīgās veselības traucējumiem atbilstoši viņu veselības stāvoklim un attīstības līmenim, nodrošināt sabiedriskajai un individuālajai dzīvei nepieciešamo zināšanu un prasmju apguvi.
3. ASI mācību darba metode- projekts ir palīdzējusi skolēniem un skolotājiem labāk iepazīt citam citu, sekmējusi savstarpēju sadarbību un uzlabojusi attiecības.
4. ASI skolēni projektu darbā daļēji attīstīja sociālās prasmes, kas nepieciešamas savas karjeras veidošanas procesā, lai:
 - varētu kontaktēties, domāt un turpināt mācīties visu mūžu;
 - veidotos labvēlīga attieksme, atbildības izjūta, spēja rīkoties;
 - spētu un prastu strādāt kopā ar citiem.
5. Aptaujas rezultāti liecina:
 - skolotāji visvairāk izmanto individuālo un frontālo darbu, kas patīk arī skolēniem. Tas attaisnojams ar to, ka saudzējoša pedagoģiskā procesa organizācija ir šo bērnu audzināšanas svarīgākais princips;
 - 14% aptaujāto skolēnu par nozīmīgu sociālo prasmju attīstīšanā uzskata projekta darbu;
 - 74% skolotāju un 76% skolēnu atbildēja, ka skolā var apgūt prasmes , lai varētu strādāt un patstāvīgi dzīvot, 24% bērnu domā, ka nevar apgūt prasmes , kas būs nepieciešamas pēc skolas beigšanas.
6. ASI karjeras izglītības īstenošanā tūkst vienotas sistēmas. Skolotāju izpratne par karjeras izglītību , attieksme pret to, tās plānošanu un īstenošanu ir dažāda. Skolēniem ar garīgās veselības traucējumiem ir nepieciešams biežāk izmantot projektu metodi, jo tā viņiem neuzspiesti palīdz attīstīt sociālās prasmes, kas nepieciešams karjeras izvēlē un integrācijai sabiedrībā.

Summary

1. For students with mental health problems in special education should be offered the correctionable -developed educational environment that could provide the development of social skills in the career education. Based on George. Krumbolca (J. Krumboltz) career of social learning theory (Learning theory of careers choice & Counselling) and K. Roberts and

- P.Blaus (P.Blau) structural theory (Theory of occupational Allocation, Opportunity structure), career decision-making process based on social learning or environmental conditions and events, genetic heritage and learning experience.
2. ASI realizes basic education for students with mental health problems according to their medical condition and level of development, provide public and private life of the necessary knowledge and skills.
 3. ASI study work method- the project has helped students and teachers become better acquainted with each other and promoted the reciprocal cooperation and improved relations.
 4. ASI students' project work partially developed social skills which necessary for their career development process:
 - could contact, think and continue to learn throughout their lives; produce a positive attitude, sense of responsibility, the ability to take action;
 - be able to demonstrate the ability to work with others.
 5. Questionnaire results show:
 - teachers are mostly used individual and frontal work which the t students enjoy. This is justified by the fact that gentle teaching process organization is the most important principle of children education;
 - 14% surveyed students think that the project work is important for social skill development;
 - 74% teachers and 76% of students responded that the school can learn the skills to work and live independently, 24% of children think that cannot learn the skills which they will need after graduation.
 6. ASI career education implementation needs an indivisible system. Teachers' understanding of career education, attitude toward the planning and implementation are different. Students with mental health problems often need to use the project work approach because it helps develop the social skills which are necessary for career choice and integration into society.

Literatūra Bibliography

1. Andersone, R. (2004). *Pusaudžu sociālo prasmju veidošanās*. –R.: Raka, 2004.-82 lpp.
2. Beketova, J., Krukovska, O.(2007). *Projekts kā mācību metode // Skolotājs*.- Nr.1.- 84.-88.lpp.
3. Bluka, I.,Rubana, I. (2002). *Dzīvesprasmju apguve skolā*.- R.:SIA Nacionālais apgāds, 41 lpp.
4. Freimanis, I.(2007). *Ieskats speciālās skolas darbā*.- R.:Raka,2007.- 271 lpp.
5. Miķelsone I., Latsone L., Strods G., u.c. Šulce D.red/.(2008). *Karjeras attīstības atbalsts, izglītības, konsultēšana, pakalpojumi*. / R: VIAA , 319 lpp
6. Karjeras izglītība skolā. http://www.viaa.gov.lv/files/news/727/karjeras_izgliitiiba_skolaa_2010.pdf. (skatīts 04.02.2012.)
7. Āboltiņa, I., Belinska, I., Beļčikova, L., u.c.*Karjeras izglītība 7.- 9.klasei skolotāja rokasgrāmata*. (2006). Metodiskie ieteikumi.-PIAA, - 104 lpp.

8. Profesionālās izglītības attīstības aģentūra(2004.)*Karjeras izglītības mērķi pamatskolā : ieteikumi skolotājiem/klašu audzinātājiem pamatskolas skolēnu zināšanu, prasmju un iemaņu veidošanai starppriekšmetu tēmā "Profesionālās karjeras izvēles iespējas. Metodiskie ieteikumi.*- R.:PIAA, - 16 lpp.
9. Latvijas Nacionālais attīstības plāns. <http://www.nap.lv/> 2007.- 2013. (skatīts 09.02. 2012.)
10. Miežīte, S. (2002). *Skola visiem.*- Rīga Skolu atbalsta centrs, - 391 lpp.
11. Noteikumi par valsts standartu pamatizglītībā un pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=150407&from=off> (skatīts 09.02.2012.)
12. Reinšmite, A. (2007).*Projektu nedēļa- patstāvības skola*// Skolotājs.- - Nr.3.- 83- 86.lpp.
13. Rubana, I.(2000). *Mācīties darot.*- R.: Raka, -238 lpp.

<p>Olga Urtāne Rezekne Higher Education Institution Rezekne, Atbrivosanas aleja 115,LV-4601, Latvia E-mail: olga.urtane@gmail.com</p>
